

Crna Gora

Pregled stanja ljudskih prava i demokratije: U 2025. godini zakonodavni i institucionalni okvir Crne Gore za zaštitu i ostvarivanje ljudskih prava i dalje je u velikoj mjeri bio uspostavljen. Međutim, potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se ovaj okvir u potpunosti implementirao i kako bi se osigurali pristup pravdi i ostvarivanje prava u upravnim i sudskim postupcima, naročito kada je riječ o osobama u ranjivom položaju. U decembru 2025. godine Skupština je usvojila novi zakon o zabrani diskriminacije, usklađen sa pravnom tekovinom EU i evropskim standardima. Najranjivije grupe u društvu (uključujući Rome i Egipćane, osobe sa invaliditetom i LGBTI osobe) i dalje su bile izložene diskriminaciji, govoru mržnje i zločinima iz mržnje.

Crna Gora mora djelotvorno da sprovede sve preporuke Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije i Grupe eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Funkcionisanje demokratskih institucija uglavnom je bilo stabilno. Međutim, bilo je izloženo ponovljenim izazovima usljed polarizovane političke situacije, zbog čega su institucije ostale podložne političkim krizama i blokadama. Vladajuća većina, koju čini raznolika koalicija stranaka, bila je relativno stabilna uprkos povremenim političkim tenzijama. U julu je Skupština usvojila izmjene izbornog zakonodavnog okvira, kojima su djelimično riješene dugogodišnje preporuke Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) OEBS-a, uključujući nadzor finansiranja kampanja i medija, unapređenje integriteta izborne administracije, povećanje rodne kvote na izbornim listama i uvođenje jedinstvenog dana održavanja lokalnih izbora. Nacionalni izbori nijesu održani. Lokalni izbori održavali su se gotovo svaka tri mjeseca. Izbori u Kotoru i Šavniku još nijesu završeni.

Crna Gora je zadržala fokus na agendi pristupanja EU, iako je proces usklađivanja zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU u pojedinim pregovaračkim poglavljima usporen početkom 2025. godine zbog unutrašnjih političkih izazova. Skupština je redovno zasijedala, uglavnom uz konsenzus o ključnim reformama povezanim sa EU. Međutim, nakon kontroverzne odluke Skupštine iz decembra 2024. godine da jednostrano proglasi prestanak funkcije sudiji Ustavnog suda zbog odlaska u penziju, došlo je do institucionalne i političke krize, pri čemu je opozicija nekoliko mjeseci blokirala rad Skupštine i izrazila zabrinutost zbog nepoštovanja nezavisnosti Ustavnog suda i načela podjele vlasti utvrđenog Ustavom. Ova odluka nije bila u skladu sa postupkom predviđenim Ustavom, što je takođe navedeno u mišljenju Venecijanske komisije iz juna.

Organizacije civilnog društva uglavnom djeluju u podsticajnom okruženju. Učešće civilnog društva u kreiranju politika je formalizovano, ali ponekad ostaje samo formalno i ne odvija se dosljedno. I dalje su potrebni dodatni naponi kako bi se osigurala istinska i sadržajna saradnja između Vlade i organizacija civilnog društva. Za više informacija pogledati **Izveštaj Evropske komisije o Crnoj Gori za 2025. godinu**.

Crna Gora je zauzela 37. mjesto na Svjetskom indeksu slobode medija Reportera bez granica, 55. mjesto na Indeksu vladavine prava Svjetskog projekta pravde (WJP), 65. mjesto na Indeksu percepcije korupcije Transparency Internationala, dok je na CIVICUS-ovom alatu za praćenje dobila ocjenu 77/100, što ukazuje na sužavanje prostora za djelovanje civilnog društva.

Djelovanje EU – ključne oblasti fokusa

Nakon ispunjavanja prelaznih mjerila, djelovanje EU u Crnoj Gori i dalje je bilo usmjereno na ključne oblasti definisane završnim mjerilima u oblasti temeljnih prava, u okviru Poglavlja 23 – Pravosuđe i temeljna prava pregovora o pristupanju. Ona su se odnosila na usklađivanje sa pravnom tekovinom EU i međunarodnim standardima u cilju jačanja djelotvorne primjene ljudskih prava, procesnih garancija, zaštite manjina i kulturnih prava, zaštite od diskriminacije, uključujući rasizam i ksenofobiju, kao i rodne ravnopravnosti.

Bilateralni politički angažman EU: EU je nastavila da pomno prati stanje ljudskih prava u Crnoj Gori u okviru pregovora o pristupanju EU, u okviru Poglavlja 23 – Pravosuđe i temeljna prava. Održavan je redovan politički dijalog na visokom nivou, realizovani su projekti koje finansira EU, a saradnja je nastavljena i sa međunarodnim organizacijama i civilnim društvom. Crna Gora je učestvovala u Procesu stabilizacije i pridruživanja i nastavila da u velikoj mjeri sprovodi svoje obaveze u okviru ovog sporazuma.

Finansijski angažman EU: Crna Gora koristi podršku EU u okviru Instrumenta za reforme i rast za Zapadni Balkan, iz kojeg je do sada 20,9 miliona eura isplaćeno kao zajam državnom budžetu. U okviru akcije koju finansira EU (IPA III), a koju sprovodi UNDP u oblasti izgradnje povjerenja na Zapadnom Balkanu, podržane su crnogorske vlasti u izradi Strategije za istrage ratnih zločina 2024–2027 i njenog Akcionog plana.

U okviru **IPA III Instrumenta za civilno društvo i medije**, EU je sa **0,5 miliona eura** podržala inicijativu za ruralni razvoj i rast koju predvodi lokalna zajednica, dok je oko **1 milion eura** opredijeljeno za jačanje omladinskih mreža i osnaživanje mladih u Crnoj Gori. Podrška nezavisnim medijima i akterima civilnog društva u Crnoj Gori takođe je dobila **1 milion eura** za njihove aktivnosti do kraja 2027. godine.

U okviru tematskog programa **NDICI za ljudska prava i demokratiju**, EU je nastavila da podržava reformu izbornog sistema, prevenciju i borbu protiv nekažnjivosti i rodno zasnovanog nasilja, kao i zaštitu novinara od nasilja, uključujući nasilje na internetu, te jačanje kapaciteta za istraživačko novinarstvo (**1,07 miliona eura**). Pored toga, 2025. godine ugovorena je direktna dodjela sredstava u iznosu od **0,5 miliona eura** za prevenciju i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, s ciljem pružanja podrške ženskim organizacijama u Crnoj Gori kroz dodjelu podgrantova.

U okviru tematskog instrumenta **NDICI za ljudska prava i demokratiju**, EU je takođe pružila podršku nezavisnom i profesionalnom pravosuđu (**0,15 miliona eura**). Saradnja sa Savjetom Evrope nastavljena je u okviru **Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku – Faza III**, u okviru kojeg je za Crnu Goru opredijeljeno **5 miliona eura**, sa fokusom na obezbjeđivanje pristupa pravdi, borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala i promociju ljudskih prava, uključujući različitost, ravnopravnost, slobodu izražavanja i socijalnu inkluziju. Program je omogućio usvajanje izmjena i dopuna Krivičnog zakonika u skladu sa preporukama Savjeta Evrope u oblasti borbe protiv diskriminacije i suzbijanja govora mržnje.

U oblasti borbe protiv korupcije i privrednog kriminala završene su tri sektorske procjene rizika: rizika od pranja novca povezanih sa korupcijom na visokom nivou; rizika od pranja novca povezanih sa korišćenjem gotovine i neformalnom ekonomijom; i rizika od finansiranja terorizma koji uključuju neprofitne organizacije i platne institucije. Usvojene su izmjene i dopune Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, kojima je značajno unaprijeđen pristup pravdi za najugroženije kategorije žrtava krivičnih djela.

Ostvaren je značajan korak ka uspostavljanju sveobuhvatnog sistema zaštite prava žrtava izradom prve **Nacionalne strategije o pravima žrtava u Crnoj Gori**, koja je usvojena 25. decembra 2025. godine. U

okviru zaštite žrtava izrađene su i **Smjernice za određivanje kazni u slučajevima seksualnog i rodno zasnovanog nasilja**. Uz ovu podršku, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava završilo je novi nacrt **Zakona o zabrani diskriminacije**, koji je Skupština usvojila u decembru. Pored toga, u okviru akcije podržana je Radna grupa koja je pripremila nacrt **Zakona o pravnom priznavanju roda**.

Multilateralni kontekst

Crna Gora je nastavila da ispunjava svoje međunarodne obaveze u oblasti ljudskih prava i blisko sarađivala sa EU u multilateralnim forumima za ljudska prava. Zemlja je nastavila dijalog i saradnju sa evropskim i međunarodnim organizacijama za ljudska prava i tijelima za praćenje, uključujući tijela Ujedinjenih nacija i Savjet Evrope.

Crna Gora je nastavila da se u potpunosti usklađuje sa izjavama EU o ljudskim pravima u multilateralnim forumima, uključujući restriktivne mjere EU uvedene nakon ruske agresije na Ukrajinu. Crna Gora je nastavila da ostvaruje dobru saradnju sa **Evropskim sudom za ljudska prava**. Zemlja je ratifikovala većinu ključnih međunarodnih instrumenata o ljudskim pravima.

Crna Gora još nije ratifikovala **Protokol iz 2014. godine uz Konvenciju Međunarodne organizacije rada (MOR) iz 1930. godine o prinudnom radu**. Crna Gora treba da unaprijedi svoje mehanizme za izvještavanje mehanizama Ujedinjenih nacija za ljudska prava i praćenje sprovođenja njihovih preporuka.